Rudolf Steiner

GÂND UMAN, GÂND COSMIC

GA 151

MISTICA ÎN ZORII VIEŢII SPIRITUALE A TIMPULUI NOSTRU ŞI LEGITURA EI CU O CONCEPŢIE MODERNĂ DESPRE LUME

GA 7

Traducere: Diana Sălăjanu

Titlurile originale : *Der menschliche und der kosmische Gedanke*
Die Mystik im Aufgange des neuzeitlichen Geisteslebens
und ihr Verhältnis zur modernen Weltanschauung

Rudolf Steiner Verlag, Dornach/Schweiz

© Toate drepturile pentru traducerea în limba română sunt rezervate
Editurii UNIVERS ENCICLOPEDIC
București 1997

Coordonatorul colecției: biolog dr. PETRE PAPACOSTEA
Redactor: MARIA STANCIU
Tehnoredactor: LILIANA KIPPER
Concepţia grafică a copertei: VENIAMIN & VENIAMIN

Coperta reproduce: Rafael, *Viziunea lui Ezechiel* (1516)

ISBN 973-9243-49-5

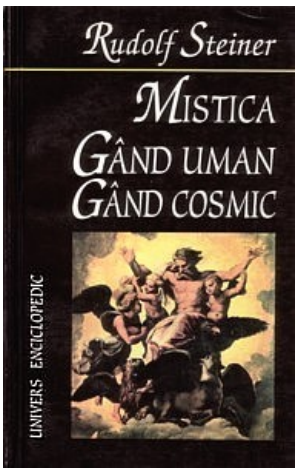

COPERTA IV

„Sper să fi arătat în scrierea mea că poţi să fii un adept fidel al concepţiei naturalist-ştiinţifice despre lume şi, totuşi, să cauţi căile spre suflet pe care umblă mistica just înţeleasă. Merg chiar mai departe şi zic: Numai acela care cunoaşte spiritul în sensul misticii veritabile poate să ajungă la o înţelegere deplină a realităţilor din natură. Numai că nu avem voie să confundăm mistica veritabilă cu «misticismul» ce bântuie în unele capete confuze."

RUDOLF STEINER

CUPRINS

- **GÂND UMAN, GÂND COSMIC** — 4 conferinţe ţinute la Berlin, intre 20 şi 23 ianuarie 1914
- **MISTICA ÎN ZORII VIEŢII SPIRITUALE A TIMPULUI NOSTRU ŞI LEGITURA EI CU O CONCEPŢIE MODERNĂ DESPRE LUME** — carte apărută în 1901

Rudolf Steiner

GÂND UMAN, GÂND COSMIC

GA 151

CUPRINS

CONFERINŢA I — *Berlin, 20 ianuarie 1914* — Trecerea de la gândul rigid la gândul mobil – o trecere de la sfera Spiritelor formei la sfera Spiritelor mişcării

CONFERINŢA a II-a — *Berlin, 21 ianuarie 1914* — Posibilitatea de a privi lumea din douăsprezece puncte de vedere diferite, prin douăsprezece concepţii despre lume la fel de îndreptăţite

CONFERINŢA a III-a — *Berlin, 22 ianuarie 1914* — Raporturile dintre cele şapte dispoziţii ale concepţiilor despre lume (planete) şi cele douăsprezece nuanţe ale concepţiilor despre lume (cercul zodiacal). Întreitul ton sufletesc al concepţiilor despre lume (Soare, Lună şi Pământ). Poziţia specială a antropomorfismului (Pământ)

CONFERINŢA a IV-a — *Berlin, 23 ianuarie 1914* — Situarea omului în Cosmosul spiritual din punctul de vedere al unei astrologii spirituale. Omul ca gând al ierarhiilor

TRIMITERI la ediţia de faţă

Rudolf Steiner despre notarea conferinţelor sale

TRIMITERI

La ediţia de faţă

Cele patru conferinţe intitulate „Gândul uman şi gândul cosmic" au fost prezentate în cadrul celei de a doua Adunări Generale a Societăţii Antroposofice – care exista din 1912 –, desfăşurată între 18–23 ianuarie 1914 (de duminică până vineri). Protocoalele luate cu ocazia discuţiilor, cuvântărilor şi intervenţiilor orale ce au avut loc în aceste zile au fost tipărite în revista „Mitteilungen für Mitglieder der Anthroposophischen Gesellschaft (Theosophischen Gesellschaft)", editată de Mathilde Scholl, Köln, aprilie-iunie 1914.

Textele folosite pentru editarea cărţii: Conferinţele au fost stenografiate din însărcinare oficială de Walther Vegelahn, a cărui transcriere în text accesibil a stat la baza tuturor ediţiilor de până acum. După cea de a patra ediţie, din 1961, arhiva a dobândit accesul la o a doua stenogramă luată la aceste conferinţe, făcută de Clara Michels. Această stenogramă a fost folosită, comparativ, pentru ediţia din 1980. Nu s-au păstrat stenogramele originale nici ale lui Vegelahn, nici ale lui Michels. După cum reiese şi din alte stenograme luate de Ciara Michels, textele ei sunt, ce-i drept, mai scurte decât cele ale lui Vegelahn, ele omit adeseori repetiţiile însă sunt, de regulă, clare şi precise în ceea ce priveşte sensul. Unele cuvinte şi întorsături de frază din stenograma realizată de ea la aceste conferinţe sunt confirmate şi de alte notiţe, făcute de a treia mână.

Titlul volumului a fost dat de Rudolf Steiner.

Referitor la diferitele ediţii:
De primele două ediţii s-a ocupat Marie Steiner; numele celui care a prelucrat-o pe a treia nu e cunoscut; de ediţia a patra s-au îngrijit Robert Friedenthal şî Karl Boegner. La baza ediţiei a cincea (1980) şi a celei de a şasea (1990) se află, în principiu, textul amănunţit al lui Vegelahn, care a fost folosit pentru toate ediţiile anterioare, el prezentând, totuşi, semnele clare ale unei prelucrări stilistice; modificările sau completările esenţiale, datorate comparaţiei făcute cu textul lui Michels, sunt reproduse în Note.

Desenele de pe tablă nu ni s-au păstrat. Desenele din text au fost executate pe baza desenelor conţinute în notiţele luate la conferinţe de Leonore Uhlig.

RUDOLF STEINER DESPRE NOTAREA CONFERINŢELOR SALE

Din autobiografia lui Rudolf Steiner ***Viaţa mea*** (capitolul 35, 1925)

Din activitatea mea antroposofică au rezultat două lucruri; în primul rând, cărţile mele, publicate pentru toată lumea, în al doilea rând, un mare număr de cursuri, care au fost concepute iniţial doar ca material de uz intern şi erau vândute numai membrilor Societăţii Teosofice (mai târziu Antroposofice). Erau stenogramele şi notiţele întocmite mai mult sau mai puţin bine în timpul conferinţelor şi pe care – din cauză că aveam prea puţin timp – n-am putut să le corectez personal. Eu aş fi preferat ca ceea ce a fost rostit drept cuvânt oral să fi rămas cuvânt rostit oral. Dar membrii au cerut ca aceste cursuri să fie tipărite sub formă de materiale pentru uz intern. Şi aşa se face că ele au fost tipărite. Dacă aş fi avut timp să le corectez, atunci, de la bun început, restricţia „Numai pentru membri" n-ar fi trebuit stabilită. Dar, de peste

un an, s-a şi renunţat la ea.

Aici, în autobiografia mea, e necesar să spun, înainte de toate, în ce fel se integrează amândouă: cărţile mele tipărite şi aceste materiale de uz intern, în ceea ce eu elaborez drept antroposofie.

Cel care vrea să urmărească propriile mele căutări lăuntrice şi munca mea, pentru a pune în faţa conştienţei epocii actuale antroposofia, trebuie s-o facă cu ajutorul scrierilor accesibile tuturor. În acestea eu mă confrunt şi cu ceea ce există în epoca noastră drept năzuinţă spre cunoaştere. Acolo am dat ceea ce a prins tot mai mult formă în faţa mea, prin „văzul spiritual", şi care a devenit – în orice caz, în multe privinte, într-un mod imperfect – edificiul antroposofiei.

Alături de acest imperativ, de a clădi „antroposofia" şi de a mă pune doar în serviciul a ceea ce rezultă dacă ai transmis întregii lumi civilizate actuale comunicările din lumea spirituală, a apărut un al doilea, acela de a veni plenar şi în întâmpinarea a ceea ce se manifesta, din rândurile membrilor, drept nevoie sufletească, drept dor al spiritului.

Exista, în acest sens, înainte de toate, dorinta de a auzi înfăţişate Evangheliile şi conţinutul Bibliei în lumina ce rezultase drept lumină antroposofică. Membrii voiau să audă, sub formă de cursuri, relatări în legătură cu aceste revelaţii date omenirii.

Prin faptul că au fost ţinute cursuri-conferinţe interne în sensul acestei cerinţe, s-a mai adăugat un alt aspect. Aceste conferinţe au fost audiate nu numai de către membri. Ei erau familiarizati cu comunicările de început ale antroposofiei. Lor li se putea vorbi ca unor oameni care au avansat pe tărâmul antroposofiei. Stilul acestor conferinţe interne a fost altul decât a putut fi cel al lucrărilor scrise, care erau destinate cu totul publicului larg.

În cadrul unor asemenea cercuri intime am avut ocazia să vorbesc despre aceste lucruri într-un mod căruia ar fi trebuit să-i dau altă formă, dacă ar fi existat de la început intenţia publicării lor pentru cercurile largi de cititori.

Astfel, în această dualitate, a scrierilor publice şi a celor cu caracter intern, există, într-adevăr, ceva care provine din două substraturi diferite. Lucrările absolut publice sunt rezultatul a ceea ce, înăuntrul meu, a luptat şi a muncit; în lucrările cu caracter intern, luptă şi munceşte împreună cu mine şi societatea. Eu ascult vibraţiile din viaţa sufletească a membrilor şi din transpunerea mea vie în ceea ce aud ia naştere dispoziţia conferinţelor.

N-am spus nicăieri, nici în măsura cea mai mică, nimic care să nu fie un rezultat pur al antroposofiei în curs de dezvoltare. Despre o concesie făcută prejudecăţilor sau sentimentelor preconcepute ale membrilor nici nu poate fi vorba. Cine citeşte aceste materiale cu caracter intern, le poate lua, în sensul cel mai deplin, drept ceea ce antroposofia are de spus. De aceea, atunci când plângerile în această direcţie au devenit prea insistente, s-a putut renunţa la acea restricţie care prevedea ca materialele destinate unui cerc intim să fie difuzate numai în rândurile membrilor. Însă va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greşeli.

O judecată asupra conţinutului unui asemenea material, dedicat unui cerc intim, va putea fi permisă, în orice caz, numai celui care cunoaşte ceea ce noi considerăm că e necesar ca premisă pentru formarea unei asemenea judecăţi. Şi, pentru cele mai multe dintre aceste materiale, premisa necesară este, cel puţin, cunoaşterea antroposofică a omului, a Cosmosului, în măsura în care esenţa sa e descrisă în antroposofie, şi a ceea ce se găseşte, drept „istorie antroposofică", în comunicările primite din lumea spirituală.

Rudolf Steiner

MISTICA ÎN ZORII VIEŢII SPIRITUALE A TIMPULUI NOSTRU ŞI LEGITURA EI CU O CONCEPŢIE MODERNI DESPRE LUME

GA 7

CUPRINS

Cuvânt înainte la noua ediţie (1923)

Cuvânt înainte la prima ediţie

Introducere

Meister Eckhart

Prietenia lui Dumnezeu

Cardinalul Nicolaus Cusanus

Agrippa von Nettesheim şi Theophrastus Paracelsus

Valentin Weigel şi Jakob Böhme

Giordano Bruno şi Angelus Silesius

Acord final

CUVÂNT ÎNAINTE LA NOUA EDIŢIE 1923

În această scriere am vrut să răspund, în urmă cu mai bine de douăzeci de ani, la întrebarea: Din ce cauză, între secolele XIII–XVII, o anumită formă a misticii şi începuturile gândirii naturalist-ştiintifice actuale se întâlnesc?

N-am vrut să scriu o „istorie" a misticii din perioada amintită, ci doar să dau răspuns la această întrebare. Lucrările pe această temă care au fost publicate în ultimii douăzeci de ani nu constituie, după părerea mea, un motiv pentru a schimba ceva în răspunsul pe care l-am dat atunci. De aceea, lucrarea poate fi retipărită, fără modificări esenţiale.

Mistcii despre care e vorba aici sunt ultimii reprezentanţi ai unui mod de cercetare şi gândire care, în ceea ce priveşte aspectele de detaliu, i se înfăţişează stării actuale de conştienţă drept ceva străin. Singură dispoziţia sufletească ce trăia în acest mod de cercetare mai există în unele naturi cu suflet cald din epoca prezentă. Acel mod de a privi lucrurile din natură, de care era legată această dispoziţie sufletească înainte de epoca amintită, a dispărut aproape cu totul. Locul său l-a luat studierea ştiinţifică actuală a naturii.

Seria de personalităţi care sunt caracterizate în cartea de faţă n-au fost în stare să ducă în viitor vechiul mod de cercetare. El nu mai corespunde forţelor de cunoaştere care se dezvoltă în omenirea europeană cu începere din secolele XIV–XV: Ceea ce Paracelsus sau Jakob Böhme mai păstrează din acest mod de cercetare se prezintă doar ca nişte reminiscenţe din ceva ce aparţine trecutului. În esenţă, oamenilor care cugetă le rămâne dispoziţia sufletească. Şi ei caută un impuls corespunzător acesteia în înclinaţiile sufletului însuşi, în timp ce, odinioară, această dispoziţie se aprindea în suflet când el observa natura. Mulţi dintre cei care în zilele noastre sunt atraşi de mistică nu vor voi să aprindă în ei trăirile mistice pornind de la datele ştiinţelor actuale ale naturii, ci de la ceea ce conţin scrierile apărute în perioada pe care o descriem aici. Dar un asemenea om devine un străin faţă de ceea ce preocupă cel mai mult epoca prezentă.

Ar putea să pară acum că, văzută în adevărul ei, cunoaşterea actuală a naturii nu indică nici o cale care să transpună sufletul în dispoziţia necesară pentru a găsi prin vedere mistică lumina spiritului. Oare din ce cauză sufletele predispuse spre mistică găsesc mulţumire, ce-i drept, la Meister Eckhart, la Jakob Böhme etc.; nu însă şi în cartea naturii, în măsura în care aceasta stă azi deschisă în faţa omului, prin cunoaştere?

În orice caz, felul în care se vorbeşte astăzi, de obicei, despre această carte a naturii nu ne poate transpune în dispoziţia sufletească mistică.

Dar, cartea de faţă vrea să atragă atenţia că nu trebuie să se vorbească aşa. Încercăm s-o facem prin faptul că ne ocupăm şi de unele spirite care, pe baza dispoziţiei sufleteşti a vechii mistici, dezvoltă o gândire aptă să preia şi rezultatele cunoaşterii moderne. E cazul lui Nicolaus Cusanus.

Din studierea unor asemenea personalităţi se poate vedea că şi cercetarea actuală a naturii e capabilă de o aprofundare mistică. Fiindcă un Nicolaus Cusanus ar putea să-şi transfere gândirea într-un asemenea mod de cercetare. În epoca sa ar fi fost posibil să se renunţe la vechiul mod de cercetare, să se păstreze dispoziţia mistică şi să se adopte metoda modernă de studiere a naturii, dacă aceasta ar fi existat deja.

Dar, dacă sufletul uman găseşte că un lucru e compatibil cu un anumit mod de cercetare, el trebuie să şi poată dobândi acest lucru din sine

Dar, dacă cititorul dintâi găseşte că ceva este incompatibil cu un anumit mod de cercetare, el trebuie să-şi poată descoperi acest lucru din sine însuşi, dacă e suficient de puternic pentru a face aşa ceva. Eu mi-am propus să descriu specificul misticii medievale, ca să arăt cum, desprinsă de solul ei matern – vechiul mod de a studia natura –, ea se dezvoltă sub formă de mistică independentă, fără a se putea însă menţine, pentru că, de acum înainte, îi lipseşte impulsivitatea sufletească pe care i-o dădea, în vremurile vechi, munca de cercetare.

Aceasta ne duce la gândul că trebuie căutate în cercetarea modernă elementele care duc la mistică. Din această cercetare se va putea naşte din nou acea impulsivitate a sufletului care nu se opreşte la viaţa sufletească mistică, întunecată, înrudită cu viaţa de sentiment, ci se înalţă de la punctul de plecare mistic la cunoaşterea spiritului. Mistica medievală s-a ofilit şi a pierit din cauză că a pierdut acea bază solidă pe care o oferă munca de cercetare şi care direcţionează forţele sufleteşti în sus, spre spirit. Mica scriere de fată ar vrea să fie un îndemn de a căuta în cercetarea /ştiinţifică/ modernă corect înţeleasă forţele care se îndreaptă în direcţia lumii spirituale.

Goetheanum, Dornach, lângă Basel
Toamna 1923

RUDOLF STEINER

CUVÂNT ÎNAINTE LA PRIMA EDIŢIE

Cele descrise în această carte au constituit mai întâi continutul unor conferinţe pe care le-am ţinut iarna trecută în cadrul Bibliotecii Teosofice din Berlin. Contesa şi contele Brockdorff m-au invitat să vorbesc despre mistică în faţa unui auditoriu pentru care lucrurile dezbătute aici sunt o problemă de viaţă importantă.

Acum zece ani n-aş fi putut îndrăzni să împlinesc o asemenea dorinţă. Nu pentru că, în acea vreme, lumea de idei pe care o descriu astăzi n-ar fi trăit deja în mine. Această lume de idei există deja, în întregime, în cartea mea ***Filosofia libertăţii***. Dar pentru a exprima această lume de idei aşa cum o fac astăzi şi a o pune la baza unui studiu de felul celui întreprins în scrierea de faţă, pentru aceasta se mai cere şi cu totul altceva decât să fii ferm convins de adevărul ei ideatic. Pentru aceasta se cere să fi trăit în mod intim cu această lume de idei, lucru care se poate realiza doar de-a lungul multor ani din viaţa unui om. De-abia acum, după ce am avut parte de o asemenea convieţuire, îndrăznesc să vorbesc aşa cum cititorul va percepe în această carte.

Acela care abordează cu o gândire plină de prejudecăţi lumea mea de idei, va descoperi în ea o contradicţie după alta. Foarte recent am publicat o carte referitoare la concepţiile despre lume din secolul al XIX-lea (Berlin,1900) şi am dedicat-o marelui naturalist Ernst Haeckel, încheind-o printr-un fel de justificare a lumii sale de idei. În expunerile ce urmează vorbesc într-un mod plin de dăruire, aprobator, despre o serie de mistici, de la Meister Eckhart până la Angelus Silesius. Despre alte „contradicţii" pe care le enumeră unul sau altul, mai bine să nici nu amintesc. – Nu mă miră faptul că unii mă condamnă drept mistic, alţii drept materialist. Dacă eu sunt de părere că părintele iezuit Müller a rezolvat o problemă de chimie grea şi sunt întru totul de acord cu el în această privinţă, nimeni nu are voie să mă condamne drept adept al iezuitismului, fără a risca să fie considerat prost de către cei care văd lucrurile în profunzime.

Acela care, ca mine, îşi urmează căile lui proprii, trebuie să lase să se abată asupra lui multe neînţelegeri. Dar, în fond, el poate să suporte uşor această situaţie. Fiindcă, în general, asemenea neînţelegeri sunt pentru el ceva de la sine înţeles, dacă are în vedere natura spirituală a celor care-l judecă. Privesc cu sentimente nu lipsite de umor spre unele judecăţi critice de care am avut parte în decursul carierei mele scriitoriceşti. La început, mergea. Am scris despre Goethe şi pornind de la el. Unora, afirmaţiile mele le-au sunat în aşa fel, încât le-au putut încadra în propriile lor şabloane de gândire. Şi chiar aşa s-a întâmplat, prin faptul că s-a spus: „O lucrare cum este ***Introduceri la scrierile de ştiinţe naturale ale lui Goethe*** scrisă de Rudolf Steiner poate fi desemnată cu adevărat drept cel mai bun studiu care a fost scris vreodată în acest domeniu". Când, ceva mai târziu, am publicat o carte independentă, devenisem deja cu mult mai prost. Căci acum un critic plin de bune intenţii m-a sfătuit: „Înainte de a continua să facă reforme şi de a-şi lansa în lume ***Filosofia libertăţii***, îl sfătuim în mod insistent să-şi ia osteneala de a încerca să-i înţeleagă pe cei doi filosofi (Hume şi Kant)". Din păcate, acest critic nu cunoaşte decât ceea ce e în stare el însuşi să citească în Kant şi Hume; deci, nu mă sfătuieşte, în fond, decât ca eu, în legătură cu aceşti doi gânditori, să nu-mi reprezint nimic altceva decât ceea ce îşi reprezintă el însusi. Când voi fi realizat acest lucru, va fi mulţumit de mine. – În momentul în care a apărut cartea mea ***Filosofia libertăţii***, aveam nevoie de o apreciere, la fel ca debutantul cel mai neştiutor. Mi-a acordat-o un domn, pe care, probabil, nimic altceva nu-l sileste să scrie, în afară de faptul că, citind nenumărate cărţi ale altora, nu le-a înţeles. El îmi spune că mi-aş fi observat greşelile, dacă aş fi făcut „studii de psihologie, logică şi epistemologie mai aprofundate", şi-mi înşiră neîntârziat cărţile pe care ar trebui să le citesc, pentru a deveni la fel de inteligent ca şi el: „Mill, Sigwart, Wundt, Riehl, Paulsen, B. Erdmann". Delicios a fost pentru mine mai ales sfatul unui om căruia-i impune atât de mult felul cum îl „înţelege" el însuşi pe Kant, încât nici nu poate concepe ca cineva să-l fi citit pe Kant şi, totuşi, să judece altfel decât el. De aceea îmi indică de îndată capitolele respective din scrierile lui Kant din care pot scoate o înţelegere la fel de profundă a lui Kant cum este a lui.

Am inserat aici câteva dintre aprecierile tipice care se fac asupra lumii mele de idei. Cu toate că, în sine, sunt lipsite de importanţă, ele îmi par potrivite să atragă atenţia, ca simptome, asupra unor lucruri care se aşază în drumul celui ce desfăşoară o activitate scriitoricească în domeniul problemelor superioare ale cunoaşterii. Eu trebuie să merg pe drumul meu, chiar dacă unul îmi dă bunul sfat de a-l citi pe Kant, sau altul mă anatemizează din cauză că sunt de acord cu Haeckel. Şi aşa se face că am scris şi despre mistică, fără să-mi pese de judecata pe care o va emite un materialist convins. Aş vrea doar – ca să nu se mai consume în mod inutil atâta cerneală tipografică – să-i informez pe aceia care mă vor povăţui acum, probabil, să citesc *Enigmele lumii* de Haeckel, că în ultimele luni am ţinut vreo treizeci de conferinţe despre această carte.

Sper să fi arătat în scrierea mea că poţi să fii un adept fidel al concepţiei naturalist-ştiinţifice despre lume şi, totuşi, să cauţi căile spre suflet pe care umblă mistica just înţeleasă. Merg chiar mai departe şi zic: Numai acela care cunoaşte spiritul în sensul misticii veritabile poate să ajungă la o înţelegere deplină a realităţilor din natură. Numai că nu avem voie să confundăm mistica veritabilă cu „misticismul" ce bântuie în unele capete confuze. Pe ce căi greşite poate s-o ia acest lucru am arătat în cartea mea ***Filosofia libertăţii***, p. 141 şi următoarele.

Berlin, septembrie 1901

RUDOLF STEINER